

Din rândurile poporului român s-au ridicat, de-a lungul istoriei, o pleiadă de comandanți de oști care au luptat împotriva dușmanilor, obținând victorii care au permanentizat civilizația românească în spațiul ei de formare. În efortul militar antiotoman din secolele XIV—XVI, marile victorii au fost obținute sub comanda unor voievozi viteji ca Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș și Mihai Viteazul.

Din această galcrie de chipuri de mari comandanți lipsește însă unul, cel al unui oștean viteaz care a luptat împotriva otomanilor și a obținut un șir neîntrerupt de victorii, unele comparabile cu cele mai mari succese ale românilor. Numele lui este Pavel Chinezu. În absența unor biografi din rândul istoricilor care să-i imortalizeze numele, figura lui începe să pălească, iar acțiunile îi sunt acoperite de colbul istoriei.

Prin faptele sale de arme, în special cele de pe frontul antiotoman, Pavel Chinezu a fost un apărător atât al românilor, cât și al ungurilor și al sârbilor, popoare ce trăiau în zona dunăreană și care erau direct amenințate de expansiunea otomană. Întrucât într-un alt studiu ne-am ocupat de începuturile lui Pavel Chinezu, vom urmări acum doar perioada luptelor antiotomane și vom încerca să sugerăm importanța acestora în contextul european al vremii sale.

Pentru Pavel Chinezu, 1478 reprezintă anul deplinei afirmări, dar și pe acela al schimbării modalității sale de acțiune. Este anul numirii sale în funcția de comite de Timiș și, în același timp, de comandant suprem al armatei regale. Ultima funcție o va deține doar un an de zile întrucât necesitățile războiului cu Austria îl determină pe regele Ungariei, Matia Corvin, să împartă armata în două: o parte nordică în luptele cu austriecii și o parte sudică, sub comanda lui Pavel Chinezu, în luptele antiotomane. Comitele de Timiș va conduce această armată sudică a regatului la victorii neîntrerupte până la moartea sa în anul 1494.

Nu se cunosc cu precizie luna și data numirii sale în aceste funcții pe parcursul anului 1478, dar ele pot fi approximate pe baza evoluției evenimentelor interne din regat. În luna martie se desfășoară la Buda lucrările dietei regale, prilej cu care sunt discutate mai multe propuneri privitoare la întărirea capacității defensive antiotomane și cele vizând refacerea economică a regiunilor sudice, de la frontiera cu Imperiul Otoman, regiuni ce fuseseră grav afectate de ultimele decenii de „akin”uri otomane. Sancționarea acestor propuneri de către regele Matia Corvin coincide cu numirea unor comandanți destoinici în aceste posturi. Unul dintre ei a fost Pavel Chinezu.

Primul document cunoscut în care apare investit cu una dintre noile sale funcții datează din 13 mai 1478¹. Este vorba despre o donație făcută unuia dintre familiarii săi în care Pavel Chinezu este deja comandant suprem al armatei

regale. Considerăm că este vorba despre menționarea documentară a funcției mai mari, cea inferioară fiind subînțeleasă; în mod cert, el era atunci titularul ambelor funcții.

Principala preocupare a noului comite o constituiau cunoașterea potențialului real al regiunii și întărirea cetăților de graniță, îndeosebi a celor dunărene Cuvin, Horom etc. De asemenea se ocupă de instruirea forțelor militare bănățene. În vara anului 1478 se desfășoară tratative între Țara Românească și regatul maghiar. O solie munteană ajunge la Ștefan Báthory, voievodul Transilvaniei, care-l anunță pe rege. Acesta îi trimite pe Pavel Chinezu și Nicolae Csaky spre a discuta condițiile tratatului de pace². Încheierea acestuia readuce Muntenia în contextul militar antiotoman, dar nu pentru multă vreme întrucât în 1479 Basarab Țepeluș este nevoit să se supună din nou turcilor.

De acum înainte Pavel Chinezu va acționa permanent în zona dunăreană atât în nordul, cât și-n sudul fluviului, repurtând un șir neîntrerupt de victorii.

LUPTA DE LA CÂMPUL PÂINII (1479)

Știrile ajunse în nordul Dunării în vara anului 1479 vorbesc despre concentrarea unor puternice efective otomane pe fluviu. Aceste trupe ale beilor dunăreni se află sub conducerea lui Mihaloglu Ali bei de Vidin, căruia i se alătură fratele său Mihaloglu Iskender bei, Isa bei, Malkocioglu Bali bei și Evrenosbeiglu, ceilalți pași de margine. Lor li se adaugă un corp de oaste muntean sub comanda lui Basarab Țepeluș.

Trecerea Dunării s-a făcut încă în cursul verii, printr-un loc neprecizat de izvoare, cel mai probabil prin jurul Vidinului. În privința drumului urmat de aceste trupe în continuare, izvoarele indică fie valea Oltului³, fie Banatul⁴; fie mijlocul Olteniei — pe Jiu — Gilort — Carpați, cu ieșirea în Transilvania prin culoarul Novaci — Duș⁵. Varianta înaintării pe valea Oltului prezintă cele mai mari avantaje în comparație cu celelalte și considerăm că s-a optat pentru ea; la bogăția locurilor se adaugă și dorința voievodului muntean de a recuceri Făgărașul, vechea feudă a voievozilor Țării Românești.

La 9 septembrie trupele intră pe la Căineni — Turnu Roșu și înaintează în primele patru zile în marginea Sibiului și valea mijlocie a Mureșului. Înaintarea s-a făcut pe aliniamentul Sibiu — Jina — Sebeș-Alba — Vințul de Jos — Orăștie. Stau măturie satele incendiate și robii din convoi. Cel mai mult au avut de suferit satele din zona Orăștiei unde jaful a fost crâncen. În după amiaza zilei de 12 octombrie, Mihaloglu Ali bei ordonă retragerea spre Țara Românească pe drumul de la venire. În dimineața zilei de 13 octombrie, trupele sale ajung pe Câmpul Pâinii, unde sunt întâmpinate de cele transilvane⁶.

Pregătirile de luptă ale voievodului Ștefan Báthory s-au desfășurat cu maximum de eficiență în aceste zile, dar el personal a rămas la Alba Iulia până pe 12 octombrie, în conformitate cu planul său de acțiune. Încă în prima zi i-a trimis un mesaj comitelui de Timiș, cerându-i ajutorul. Locul ales pentru luptă se afla la jumătatea distanței dintre Sebeș și Orăștie, acolo unde Mureșul face un cot adânc, iar câmpia aluvionară se îngustează, flancată fiind de dealurile care coboară până aproape de malurile Mureșului. Locul se numește Câmpul Pâinii și obligă pe orice dușman fie să accepte lupta, fie să se retragă. Ali bei a ales lupta pe terenul hotărât de adversar.

Primele ore ale dimineții sunt folosite de ambele tabere pentru intrarea în dispozitivul de luptă. Transilvănenii au în spate drumul Sebeșului și râul Cugir,

cu aripa dreaptă sprijinită pe Mureș și cea stângă pe dealuri; distanța mică dintre unitățile de relief i-a permis voievodului să închidă complet drumul spre Sebeș. Prima linie a aripii drepte este alcătuită din sași, iar a doua din români. Pe aripa stângă, prima linie este compusă din secuii, iar cea de-a doua din banderile nobilimii transilvane. Centrul este format din cavaleria grea, catafractă, și se află sub conducerea nemijlocită a lui Ștefan Báthory. Mihaloglu Ali bei își așază trupele în dispozitivul „clasic”, al semilunii, cu cele două vârfuri împinse înainte; centrul este format din trupele muntene, iar aripile din unități de cavalerie ușoară. Linia a doua otomană are în componență trupele de elită sub comanda personală a lui Ali bei.

La cerere, sașii încep atacul și împing înapoi aripa stângă otomană, fiind ei înșiși readuși la linia de plecare de contraatacul declanșat imediat. Intrarea în luptă a românilor restabilește temporar egalitatea de forțe. Un nou atac otoman generalizează lupta în cotul Mureșului și declanșează ostilitățile pe toată linia frontului. La fel se petrec lucrurile și pe flancul stâng unde secuii sunt stopați și nici unitățile din linia a doua nu reușesc să stabilizeze situația. Trupele otomane, superioare ca număr și bine conduse de către Ali bei, presează continuu asupra flancurilor transilvane și le împing spre centru - spate. Voievodul este nevoit să atace cu cavaleria grea spre a opri retragerea trupelor sale. Sub presiunea catafracțiilor, prima linie otomană este zdrobită în doar câteva minute, inclusiv majoritatea trupei muntene, dar cea de-a doua rezistă. Rănirea voievodului și uciderea calului pe care-l călărea au declanșat panica. La aceasta se mai adăugau și rugămintele celor care cereau retragerea între zidurile cetății Sebeș. Cu toate acestea, lupta a continuat, din ce în ce mai îndârjită, deși trupele creștine începeau să cedeze teren.

În acest moment, cu adevărat critic, apare Pavel Chinezu în fruntea trupelor sale bănățene. La primirea apelului, el și-a concentrat armata la Timișoara și a străbătut într-un timp record distanța până la valea mijlocie a Mureșului, chiar și prin noroaiele create de ploaia torențială de la începutul lunii octombrie. Deși istovite de drum și neîncadrate într-un dispozitiv clasic, trupele bănățene intră imediat în luptă, atacând din dreapta - spate trupele otomane cu intenția de a despresura armata transilvană. După cunoscuta relatare a lui Antonio Bonfini⁷, Pavel Chinezu s-a aruncat în luptă răcuind ca un leu și luptând cu câte o sabie în fiecare mână, croindu-și astfel drum prin oastea otomană.

Intervenția sa rapidă și oportună a schimbat în câteva minute raportul de forțe pe câmpul de luptă în favoarea creștinilor. Ca urmare, otomanii sunt complet încercuiți, avându-i la sud și est pe bănățeni, la nord pe ardeleni și la vest Mureșul. O vreme, lupta a mai păstrat o notă de încrâncenare și echilibru, dar fuga precipitată a lui Mihaloglu Ali bei dă semnalul degringoladei dispozitivului și luptea se transformă într-o urmărire. Dintre comandanții otomani, Isa bei rămâne pe câmpul de luptă, ceilalți scăpând cu fuga. Doar căderea nopții împiedică exploatarea victoriei obținute.

Numărul celor căzuți din ambele tabere se ridică, după aprecierile izvoarelor contemporane, la circa 20 000—25 000 otomani și 10 000 creștini. Învingătorii rămân pe câmpul de luptă și folosesc răgazul pentru îngrijirea răniților, pentru masă și odihnă. Băutura și cântecele încălzesc atmosfera și versuri ad hoc slăvesc faptele luptătorilor, în special ale lui Pavel Chinezu.

Mai târziu, pe locul bătăliei s-a ridicat o capelă, dărâmată și reconstruită în secolul al XIX-lea, iar peste unul dintre mormintele comune s-a înălțat un alt monument. Între cele două războaie mondiale, în gara Șibot s-a ridicat un monument comemorativ.

Conflictele dintre creștini și otomani se desfășoară, în perioada anilor 1480—1481, cu precădere în Țara Românească, Serbia și Bosnia. Prima campanie are ca obiect închinarea voievodului muntean Basarab Țepeluș față de turci și ca subiect trupele moldovene ale lui Ștefan cel Mare care prin iunie 1480 intră în Muntenia spre a o alia cu coaliției creștine. Victoriile moldovene obținute în cursul lunii iulie 1480 instalează un nou domn ce va trebui, în toamnă, să se plece, la rândul său, turcilor.

O scrisoare a reginei Beatrix a Ungariei amintește o participare transcarpatină la aceste lupte⁸, dar lipsa unor puncte de reper sigure nu permite lămurirea campaniei. Cu atât mai puțin poate fi aflat Pavel Chinezu în această campanie.

Există însă certitudini asupra participării comitelui de Timiș și a trupelor sale bănățene la luptele din toamna anului 1480 în Serbia dunăreană. Este o acțiune combinată realizată de două părți ale trupelor regale, dintre care una acționează pe Sava sub comanda lui Matia Corvin, iar cealaltă pe Dunăre sub comanda lui Pavel Chinezu. Regele luptă împotriva lui Daud bei de Vrbosna (Sarajevo), care invadase la începutul toamnei Karintha și Știria și se întorcea acum încărcat de prăzi. Interceptat și înfrânt, el lasă pe câmpul de luptă 3 000 morți și este urmărit și obligat să lupte și la Vrbosna și la Jajce. Ca urmare a victoriilor obținute în Bosnia, regele numește doi dintre curteni în funcțiile de bani de Jajce și de Slavonia.

Concomitent cu acestea se desfășoară și luptele de pe valea Dunării. Pregătirea trupelor bănățene s-a desfășurat încă din vară în zona Banatului, de unde armata a trecut Dunărea cu bărcile printr-un loc situat la 35 000 pași de Smederevo⁹. Deducem de aici că era vorba despre vadul de la Horom, atât de mult folosit de forțele combatante ale timpului — creștine și otomane.

Rezistențele otomane dintre Smederevo și Kruševac sunt zdrobite încă din primele zile și întreaga zonă intră sub jurisdicția temporară a comitelui de Timiș. Lupta decisivă are loc la întoarcere, atunci când forțele reunite ale beilor de margine sub comanda lui Mihaloglu Ali-bei încearcă să oprească trecerea înapoi a Dunării, printr-un atac asupra ambarcațiunilor. Acțiunea se desfășoară, se pare, la același vad de la Horom și vizează blocarea bănățenilor pe malul drept unde puteau fi ușor urmăriți și învinși.

Atacul dezlănțuit prin surprindere duce la încercuirea unei părți a flotei. Rezistența îndârjită a acestora le-a oferit celorlalte ambarcațiuni posibilitatea de a se concentra și de a declanșa un atac masiv și spargerea blocadei. Creștinii pierd două nave și otomanii 15, la care trebuie adăugați și membrii echipajelor ce nu au mai putut fi salvați. Pe alte nave au fost făcuți circa 300 prizonieri. Prada capturată acum se alătură celei de dinaintea. O parte a ei, constând în arme și steaguri, este trimisă regelui care, la rândul-i, o va oferi papei Sixt al IV-lea, spre a-și atrage sprijinul acestuia.

La 3 mai 1481 moare sultanul Mahomed al II-lea și pe tronul otoman urcă fiul său, Baiazid al II-lea. Printre primele măsuri ale noului sultan se numără și numirea lui Mihaloglu Iskender bei ca pașă de Smederevo. Intrarea turcilor otomani în Muntenia pentru numirea unui domn filootoman și o serie de acțiuni ce vizează cucerirea cetăților dunărene ale Moldovei prefigurează planurile ambițioase ale noului sultan.

Ștefan cel Mare intră din nou în Țara Românească și învinge corpul otoman pe 8 iulie 1481 la Râmnicul Sărat, aruncându-l apoi peste Dunăre.

Pavel Chinezu își desfășoară acțiunile pe cele două planuri deja cunoscute: întărirea sistemului militar antiotoman și instituirea unui sistem eficient de pază pe malul stâng al Dunării, respectiv instruirea unui corp expediționar capabil să susțină un efort militar maxim într-un timp relativ scurt pe un teritoriu dușman. După terminarea pregătirilor, comitele așteaptă un moment prielnic, care se ivește o dată cu sosirea iernii și retragerea la iarnă a oștirilor otomane dunărene.

Pe 5 noiembrie 1481, trupele sale coboară spre vadurile dunărene pe cel mai scurt drum: Timișoara—Ciacova—Deta—Vrșac—Cuvin—Horom. Pe 6 noiembrie ele ajung aici și așteaptă flotila dunăreană, comandată de căpitanul Belgradului, Ladislau Rozgony, care urma să le treacă fluviul. Spre a-și asigura un cap de pod pe malul drept, Pavel Chinezu trimite un detașament de 100 de călăreți sub comanda fraților Nicolae și Andrei Socol¹⁰ care sunt interceptați de un detașament otoman ascuns în apropiere.

Inegalitatea forțelor îi determină pe cei doi frați să-și retragă oamenii în câmp deschis unde se întâlnesc într-o tabără după modelul husit. Spre a-i sili să iasă la luptă, dușmanii dau foc ierburilor din jur. În această situație, cei 100 de oameni se angajează în bătălie cu disperarea morții. Fiecare tabără își înjumătățește efectivele: 50 pentru bănățeni și aproximativ 22 pentru otomani; toți supraviețuitorii sunt răniți. Bănățenii rămân însă stăpâni câmpului de luptă și consolidează capul de pod. Nicolae Socol moare în aceeași noapte din cauza rănilor, dar misiunea este îndeplinită și cei 32 000 oameni¹¹ trec liniștiți Dunărea.

Dintre ceilalți comandanți ai trupelor sunt menționați Vuk Branković, despotul sârbilor refugiați în Ungaria și bun prieten cu Pavel Chinezu, Ioan Jakšić și Ladislau Rozgony care resping pe 6 noiembrie atacul naval al pașei de Smederevo și asigură siguranța traversării, scufundând și 24 ambarcațiuni dușmane.

În decursul primelor zile de campanie cad cetățile Pojarevac, Kruševac, o dată cu rezistențele otomane de pe văile Mlavei și Moravei. Un detașament otoman venit de la Golubac în sprijinul celor asediați este interceptat de către Ioan Jakšić și trupele sale. În urma luptei, majoritatea celor 1 000 de turci sunt puși pe fugă, în fruntea lor fiind castelanul de Golubac. Urmărirea celorlalți continuă până sub zidurile cetății Golubac și sfârșește prin uciderea mai multora, inclusiv a comandantului, și cucerirea cetății.

Victoriile obținute de forțele trimise de către Pavel Chinezu în misiuni de cercetare consolidează succesul campaniei. Eforturile celor doi frați Mihaloglu-Ali și Iskender —, ca și ale lui Malkocioglu Bali bei urmăresc întărirea fortificațiilor de la Smederevo și îndeosebi a celor existente pe mica insulă din fața cetății¹², astfel încât cetățile și ținuturile interioare se află la discreția comitetului de Timiș. Poziția strategică a insulei permite controlul oricărei traversări.

La încheierea campaniei, prin 15—16 noiembrie, armata bănățeană se reîntoarce spre Smederevo pentru traversare. Forțele sale terestre blochează cetatea, iar flotila atacă mica fortificație de pe insulă, o cucerește și apoi o distruge. Trecerea fluviului se face în ordine, sub privirile neputincioase ale celor aflați pe zidurile cetății Smederevo.

Cu acest prilej sunt aduși la nordul Dunării și circa 45 000—50 000 familii de sârbi¹³, inclusiv 1 000 de turci, mai probabil însă creștini trecuți forțat la mahomedanism. Este prima mare transmutație de populație sârbă în Banat, care a fost favorizată de această campanie militară. Agravarea exploatarei otomane asupra Serbiei căzute pradă în 1459 determină multe familii să treacă Dunărea. Noii locuitori au fost așezați în zona limitrofă fluviului, atât în Banatul de sud, cât și-n preajma Timișorii și chiar a Mureșului.

Primele luni ale anului 1482 sunt folosite pentru așezarea noilor coloniști în Banat și forțele militare sunt dispersate în diferitele părți ale Banatului sau lăsate la vatră. În plin efort de refacere a potențialului său, Banatul are de suportat o nouă incursiune otomană, în toamna acestui an 1482.

Trupele de achingii, temutele trupe neregulate de jefuitori, concentrate în vară la Smederevo trec Dunărea pe 6 septembrie, sub comanda beifului de aici și a încă doi¹⁴. Efectivele lor se ridicau la circa 10 000 călăreți antrenați de ani de zile în desfășurarea unor asemenea acțiuni de pradă în teritoriile creștine. Între 6 și 9 septembrie, aceste trupe cuceresc cetățile din perimetrul Hlorom-Cuvin și jefuiesc satele întâlnite în drum.

Pe 8 septembrie, comitele de Timiș pornește în întâmpinarea lor după ce-și adunase trupele la Timișoara. Alături de el se află și acum Vuk Branković și Dimitrie Jakšić. Cele două armate se întâlnesc pe câmpia din fața cetății Becicherecul Mare (azi Zrenjanin), la 9 septembrie. Dispozitivul de luptă al trupeii bănățene seamănă cu o semilună cu vârfulurile înainte, acestea fiind alcătuite din trupe de cavalerie, în timp ce mijlocul are și pedestrime. Aripa dreaptă este comandată de către Pavel Chinezu, iar cea stângă de Vuk Branković. Nici un izvor nu amintește numărul oamenilor pe care i-a avut la dispoziție comitele, dar acesta era în jurul a 10 000, egal cu acela al otomanilor.

Atacul îl încep flancurile creștine care obțin și un substanțial avantaj: prima linie otomană nu poate da înapoi din cauza celei de-a doua linii aflate în mers, astfel că e spulherată în doar câteva minute. Pavel Chinezu împinge înainte și centrul armatei sale în timp ce aripile continuă acțiunea de încercuire. Realizarea încercuirii și evoluția ulterioară a luptei până la deznodământul final îl fac pe cronicarul Bonfini să compare această luptă cu un al doilea, ceva mai mic, e adevărat, Câmp al Pâinii¹⁵.

Devenită inegală, lupta se sfârșește după câteva ore. Numărul morților, la otomani, este apreciat la 3 000, iar la bănățeni, la 500 de oameni. Mai trebuie amintite aici numărul răniților și prizonierilor otomani, ca și recuperarea integrală a prăzilor. În privința soartei comandanților otomani, regele Matia, în scrisoarea sa¹⁶, menționează un neidentificabil bei mort și un anume Bozna Mehmed printre prizonieri; nu se cunoaște nimic despre soarta celui de-al treilea bei otoman participant la luptă.

Acțiunea continuă prin urmărirea trupelor de achingii și în sudul Dunării, dar nu mai poate fi detaliată din lipsă de informații. Probabil că s-a desfășurat pe parcursul încă uneia până la trei zile.

Primele patru campanii antiotomane desfășurate sub conducerea lui Pavel Chinezu, pe parcursul a patru ani consecutivi (1479—1482) se soldează cu succese remarcabile. Asistăm la respingerea unei incursiuni otomane din Transilvania, la două campanii succesive în sudul Dunării și la respingerea unui „akin” în Banat, urmat de o nouă trecere a Dunării.

Pentru prima dată după mai multe decenii, forțele regatului obțin un asemenea șir de victorii care le depășesc prin importanță până și pe cele reputeate sub comanda persoanlă a regelui Matia Corvin. Calitățile militare deosebite ale comitelui de Timiș și forța umană ridicată din rândurile populației românești a Banatului și de maghiari și sârbi, sunt elementele determinante ale acestor victorii.

În acest fel, Pavel Chinezu își merită pe deplin titlul de „primul dintre căpitani noștri din acele (adică sudice) părți”¹⁷ cu care Matia se laudă în fața papei

și a regilor Europei. Putem deci afirma că această perioadă a anilor 1479—1482 reprezintă un reviriment al luptei antiotomane.

Încheierea păcii dintre Ungaria și Imperiul Otoman pentru o perioadă de trei ani, din 1482, și reînnoirea tratatului de pace pe încă o perioadă de 5 ani, din anul 1488, marchează sfârșitul campaniilor antiotomane purtate în timpul domniei lui Matia Corvin. Ultimii săi ani de domnie au fost iroșiți în războiul steril cu Austria.

Timp de opt ani, comitele de Timiș și căpitanul suprem al armatei sudice a regatului ungar rămâne în zonă, dar nu-și poate dovedi calitățile militare și nici nu poate contribui la degrevarea Dunării de presiunea ofensivei otomane. Ștefan cel Mare va rămâne singurul care avea să înfrunte colosul otoman.

CAMPANIILE ANILOR 1490—1492

Situația politică confuză creată în primăvara anului 1490 prin moartea subită a regelui Matia Corvin și existența mai multor candidaturi la tron degenerază în vara-toamna aceluiași an într-un război civil. În septembrie se întronizează ca rege Vladislav Jagello cu sprijinul marilor prelați și magnați, printre care se numără și Pavel Chinezu. Luptele dintre diferitele partide interne și forțele externe continuă până în primăvara anului 1491, slăbind și mai mult rezistența regatului Ungariei în fața ofensivei otomane; cu atât mai mult cu cât aceștia nu mai respectă clauzele tratatului de pace.

Forțele bănățene — la care se adaugă și altele — sub comanda lui Pavel Chinezu luptă de partea noului rege în părțile nordice ale regatului și lasă astfel descoperită granița dunăreană. Turcii profită și transformă zona dintre Dunăre și Adriatica într-un întins teatru de operațiuni.

O trecere a Dunării de către achingii, în septembrie 1490, impune revenirea grabnică a lui Pavel Chinezu aici. Luptele se desfășoară în Srem și zonele învecinate¹⁸, și agresorii sunt învinși. Laconsimul izvoarelor ne privează de detalierea duratei, numărului și desfășurării acestor conflicte. Ele se constituie însă într-un veritabil prolog al marilor confruntări din anii ce vor urma.

În iarnă, Pavel Chinezu luptă în nord-vestul regatului, dar în februarie este silit să se reîntoarcă în sud datorită unor incidente în zona Belgradului și în Croația. Cu 6 000 de călăreți, Pavel Chinezu și Matia Gereb intră în zonă¹⁹. Concomitent, otomanii dezlănțuie un atac puternic în părțile Mačvei și cuceresc câteva fortificații din preajma Belgradului. Atacații sunt învinși de către Pavel Chinezu și, timp de câteva luni, beii otomani nu mai întreprind nimic.

Ținuturile românești, în special Banatul și Bihorul, ajung din nou să fie ținta atacurilor otomane. Trupe de achingii și azapi jefuiesc de la sud la nord Banatul, apoi și Oradea²⁰. Bogățiile găsite aici antrenează noi și noi trupe de pradă otomane peste fluviu. Cu prilejul unuia dintre aceste atacuri este ars și un târg din preajma Timișoarei²¹, ceea ce denotă tăria deosebită a atacurilor din acea toamnă. În cursul verii și toamnei acționează în Banat, ca înlocuitor al comitelui de Timiș, banderul arhiepiscopului de Kâlocs, care însă nu poate respinge atacul.

În noiembrie, Pavel Chinezu se reîntoarce în Banat în vederea pregătirii unei riposte antiotomane. Pătrunderea unor bei în Bosnia și succesele lor inițiale antiotomane. Pătrunderea unor bei în Bosnia și succesele lor inițiale aici sunt anulate de victoriile obținute de către noul ban, Ioan Corvin. Se desfășoară lupte violente și în jurul Belgradului asediat din nou de 4 000 pedestrași și un număr

neprecizat de călăreți²². Garnizoana rezistă cu îndârjire și salvează astfel cetatea. Forțele otomane pătrunse în sud-estul zonei — nu se poate ști cu certitudine locul — sunt așteptate și lovite de către comitele de Timiș care repurtează astfel o nouă victorie împotriva beilor dunăreni. Un mare număr de dușmani cad pe câmpul de luptă, iar alții sunt făcuți prizonieri. Acțiunea s-a desfășurat în condițiile unei ierni aspre, cu gheață pe Dunăre, în perioada cuprinsă între decembrie 1491 și ianuarie 1492.

Pregătiri militare intense se desfășoară la începutul anului 1492 și vizează refacerea cetăților de frontieră și sporirea capacității defensive a întregii zone sudice. Prin strădania comitelui de Timiș este renovată în acest timp și cetatea Timișoara²³. Aproximativ 1 000 de oameni din celebra „legiune neagră” întăresc garnizoana Belgradului și restul forțelor sunt plasate în cetățile Severin, Sabac și Jajce. Concentrarea armatei are loc la Buda, o dată cu venirea primăverii, exact în perioada în care noul legat papal vine să propovăduiască cruciada. Și tot în același timp, la Buda, vine și o solie otomană care discută noul tratat de pace. Iată deci o situație paradoxală, dar care reflectă perfect modul de guvernare al lui Vladislav al II-lea zis „Dobje” („Bine”), unul dintre cei mai slabi regi ai Ungariei.

Pavel Chinezu se reîntoarce în Banat și respinge în cursul lunii mai²⁴ o nouă incursiune otomană ajunsă până în preajma râului Timiș. Măsurile inițiate de el sunt confirmate de solia trimisă la Istanbul pentru încheierea păcii, care s-a întors doar cu informații referitoare la armata otomană și pregătirile ei²⁵. Două sute de corăbii sunt concentrate în Peloponcz, alte escadre în Marea Neagră, iar o parte a flotilei fluviale avansează pe Dunăre și Sava spre Bosnia. Totalul trupelor ridicate de către sultan la arme, în acest an 1492, se ridică la 200 000 oameni. Regele întărește comitatele sudice și cere sprijinul Imperiului romano-german. Semnificativ pentru ponderea diferitelor țări în armata preconizată să înceapă lupta împotriva otomanilor este faptul că Transilvania și Moldova, împreună, aveau 20 000 oșteni, adică tot atât cât promisese țările germane și Cehia.

Sultanul înaintează cu trupele până la Sofia, dar planul său inițial de a asedia Belgradul se schimbă pe parcurs, la auzul pregătirilor defensive ale creștinilor. Ca urmare, Baiazid al II-lea trimite câțiva bei dunăreni să asedieze Severinul și întărește trupele aflate în Albania. Concomitent sunt semnalate incursiuni de pradă otomane în Austria, prădată de 10 000 achingii, și în Srem și Mačva, atacate de către trupe pornite din cetatea Boric²⁶.

Mihaloglu Ali bei, unul dintre cei mai războinici bei dunăreni, expune în vară sultanului ideea supunerii ținuturilor nord-dunărene prin cucerirea treptată a cetăților de margine. Rămase fără acest sprijin, ținuturile creștine vor fi apoi o pradă ușoară pentru oștirile Semilunii. În varianta reușitei acestui plan, Banatul, Mačva, Sremul, Bosnia etc. ar deveni câțiva ani provincii otomane. Obținând deplinul acord al sultanului, Ali bei, împreună cu cei doi fii ai săi și cu 25 000 achingii, trece din nou Dunărea și jefuiește în jur²⁷. Este întâmpinat din nou de către Pavel Chinezu care, cu trupele bănățene și cu „legiunea neagră” — aceasta pentru ultima oară sub comanda sa — obține o nouă victorie. Numeroși prizonieri sunt trimiși la Timișoara, locul obișnuit de detenție pentru majoritatea prizonierilor făcuți la nordul fluviului. Sistemul de pază instituit de către comitele de Timiș semnalizează și neutralizează imediat micile detașamente trimise pe Dunăre, iar supravieșuitorii făcuți prizonieri sunt trimiși la Timișoara. Izvoarele²⁸ amintesc pedepsele aplicate jefuitorilor, pedepse menite să-i înfricoșeze pe sălbaticii achingii care pustiau totul în cale și nu lăsau în urma lor decât scrum și sânge.

Măsurile aplicate în Banat nu pot fi însă extinse și în celelalte părți sudice din pricina politicii trădătoare a nobilimii care refuză să presteze serviciul mili-

tar în afara granițelor regatului²⁰. Forțele armate sunt alcătuite din banderiile regale și banderiile marii nobilimii; ridicarea la oaste a nobilimii în genere se face doar în situații extreme. Banderiul are în componență 400 ostași dintre care 200 călăreți înzăuați (catafracți) și 200 cavalerie ușoară. Crește din ce în ce mai mult numărul mercenarilor, în condițiile îndepărtării sistematice a poporului de la serviciul militar. În felul acesta este înlăturat însuși autorul atâtor succese militare antiotomane.

MARILE CAMPANII (anii 1493—1494)

În iarna dintre anii 1492 și 1493, comitele de Timiș are de înfruntat două momente critice. Primul dintre ele îl constituie ieșirea de sub control a „legiunii negre” și tulburările iscate de aceasta în țară. Ca urmare, Pavel Chinezu își adună trupele credincioase și, cu inima îndoită, îi înconjură și-i nimicește. Astfel se termină, fără glorie, istoria acestei celebre legiuni formate din cehi și slovaci, urmașii husiților, care au avut un rol important în istoria militară a Ungariei în cea de-a doua jumătate a veacului al XV-lea.

În același interval de timp se produce și atacul de apoplexie în urma căruia Pavel Chinezu își pierde graiul și rămâne cu partea dreaptă a corpului paralizată. Până la moarte el se va înțelege cu cei din jur prin semne și sunete simple, nu va mai putea călări și va fi transportat într-o trăsură ușoară, dar își va conduce în continuare oștenii. În jurul său se află, de mai mulți ani Iosa de Som, unul dintre vicecomiți, care-i va înțelege și traduce pentru ceilalți gesturile și ordinele.

Nemulțumirile transilvănenilor împotriva voievodului Ștefan Báthory impun schimbarea acestuia din funcție cu doar câteva zile înainte de moartea sa. În locul lui vor funcționa Bartolomeu Dragffy și Ladislau Losonczi. În acest răstimp se va produce o nouă incursiune a lui Mihaloglu Ali bei asupra Transilvaniei, care va fi însă înfrântă de forțele locale în trecătoarea Turnu Roșu²⁰.

Și în primăvara anului 1493 se desfășoară pregătiri militare intense, dar luptele încep abia în cursul verii și nu între rege și sultan cum se lăsa să se întrevadă, ci între beii de margine și forțele locale ale ținuturilor dunărene. În iulie, Jakub beii de Bosnia jefuiește ținuturile austriece cu circa 10 000 oameni, și în august, se întoarce prin Croația. Întâmpinat la Krbavsko Polje de către localnicii conduși de către banul Croației, Jakub-bei obține o victorie spectaculoasă. Numărul imens al creștinilor morți îl face pe beii otoman să considere răzbumași achingiilor morți în temnițele Timișoarei; în plus, poruncește să li se taie tuturor nasul, lucrul nemai-întâlnit până acum în practica otomană²¹.

În jurul datei de 21 septembrie, voievozii transilvăneni resping o nouă incursiune pătrunsă în Țara Bârsei²². Pavel Chinezu participă, în această vreme, la luptele interne declanșate, în perimetrul Tisa—Dunăre—Sava, de împotrivirea unei părți a nobilimii față de politica regelui. Cu toate acestea, revolta nu poate fi înfrântă complet.

În cursul lunii ianuarie 1494, Pavel Chinezu este numit și în funcția de jude al curții regale, a treia funcție laică din punct de vedere al importanței în cadrul regatului, după rege și palatin. Dacă palatinul este înlocuitorul de drept al regelui și comandantul armatei, judele curții regale este locțiitorul juridic al regelui. Această numire încununează meritele dobândite de către Pavel Chinezu în ultimii 30 de ani. Datorită conflictelor în curs, noul jude își va prelua funcția ceva mai târziu.

Conflictele cu turcii otomani încep, încă în decembrie 1493, atunci când forțe osmane încep un nou asediu al cetății Belgrad³³. Continuate și în ianuarie 1494, luptele scot în evidență vitejia garnizoanei, dar și eficacitatea măsurilor defensive luate de către comitele de Timiș.

Obişnuitele, de acum, pregătiri militare de iarnă făcute de către Pavel Chinezu nu au în vedere doar o simplă campanie sud-dunăreană, ci o acțiune desfășurată după un plan prestabilit, menit să faciliteze obținerea unui avantaj militar considerabil care să anuleze victoria otomană din Croația. Trupele sale cuprind circa 10 000 călăreți antrenați pentru o acțiune fulgerătoare în teritoriul inamic, asemănătoare campaniilor sale dintre 1480—1482. Ele sunt alcătuite din forțe locale bănățene și hunedorene, dar și dintr-un număr însemnat de mercenari. Locul de concentrare trebuie situat undeva în zona Ilorom—Cuvin, în imediata apropiere a vadurilor dunărene.

Datorită neconcordanței izvoarelor³⁴ care menționează date diferite pentru declanșarea și timpul de desfășurare a luptelor, se impune precizarea acestor elemente. Considerăm luna ianuarie ca momentul de sfârșit al pregătirilor și prima decadă din luna februarie ca perioadă a declanșării campaniei prin trecerea Dunării și începerea luptelor. Ne bazăm pe faptul că trecerea fluviului în ambele sensuri s-a făcut pe gheața groasă existentă la acea dată; or, este cunoscut faptul că lunile geroase sunt tocmai ianuarie și februarie.

O dată cu trecerea Dunării, Pavel Chinezu trimite un corp de aproximativ 3 000 de călăreți să înainteze în părțile interioare ale Serbiei ocupate de către otomani. Surpriza a fost totală pentru beii otomani dunăreni care așteptau un atac pe linia Dunării. Cu restul de 7 000 oameni, comitele rămâne în așteptare și începe operațiunile propriu-zise abia în momentul în care forțele otomane se dispersează în zonă.

Obiectivul principal al primelor zile îl constituie puternica cetate Smederevo, locul de unde au plecat majoritatea covârșitoare a incursiunilor de pradă ce au devastat Banatul. Cetatea cade după un scurt asediu, iar prada cucerită de învingători este imensă. Sunt atacate și cucerite apoi toate fortificațiile zonei dunărene și, ca urmare, dispare întregul sistem defensiv otoman pe fluviu. Răspândirea trupelor comitelui de Timiș pe o suprafață de zeci de km² consolidează succesul acestei campanii.

Un lucru deosebit de semnificativ pentru tăria loviturii primite de către beii dunăreni îl constituie cucerirea celor două fortificații de lângă Smederevo, loc unde celebrul Mihaloglu Ali bei își păstra bogățiile dobândite din jaf și haremurile celor doi fii ai săi. Printre capturi figurează vase de argint și aur, pietre prețioase, arme, stofe etc³⁵. Lor li se adaugă și celebrele vase de cult din argint ale regelui Ladislau cel Sfânt, luate de către otomani la cucerirea Oradei în 1474.

Un nou corp de 2 000 de oameni este trimis să lărgască aria operațională a trupelor. Putem afirma că acum, întreaga administrație otomană din zona respectivă a fost desființată. Teribila spaimă care i-a cuprins pe otomani este o mărturie indirectă a campaniei.

Ultima luptă se desfășoară la revenirea spre Dunăre, întrucât Mihaloglu Ali bei, cu cei 8 000 oșteni strânși în pripă, încearcă să spele umilința îndurată. Traversarea Dunării se face însă în liniște, iar Ali bei rămâne pe malul drept al fluviului din cauza soarelui care topește gheața pe urmele creștinilor. O parte a acestor trofee este trimisă regelui care se grăbește să-și trâmbițeze succesul la toate curțile europene.

Acțiunile militare ofensive ale otomanilor vizează tot mai insistent Belgradul, adevărată poartă de intrare spre centrul Europei. Toate mijloacele întrebunțate de otomani pentru a pune mâna pe Belgrad au eșuat. În vara anului 1494, profitând

și de anarhia internă, și de contradicțiile dintre taberele nobiliare, otomanii reușesc să cumpere o parte a garnizoanei și, în același timp, pregătesc și un atac considerat de ei decisiv. Știri despre această plănuită trădare ajung însă și la Timișoara. Pavel Chinezu se prefacă că nu știe nimic, însă intră în cetatea Belgrad sub un pretext oarecare. Trădătorii sunt arestați, aruncați în închisoare și condamnați la moarte³⁶ căci măsurile „clasice” aplicate trădătorilor, ca amenziile și confiscarea averii, nu mai sperie pe nimeni, astfel că se impuneau măsuri dure.

Luptele interne continuă și în vara anului 1494, fapt cu atât mai grav, cu cât ele se desfășoară exact în regiunile amenințate de către otomani. În calitatea sa de comandant al armatei sudice, Pavel Chinezu participă la lupte obținând un sir de noi victorii. Reface acum prietenia cu Ican Corvin, fiul natural al lui Matia Corvin, prietenie slăbită în urma luptelor pentru tron din 1490—1491. Bătrânul luptător este un sfetnic de nădejde pentru tânărul duce al Croației, confruntat cu probleme interne și aflat într-o situație financiară precară. Ioan Corvin îl vizitează la Timișoara și-l ajută și cu 3 000 oameni împotriva nobilemii turbulente.

Profitând de situația internă instabilă, Imperiul Otoman reușește să cucerească unul dintre micile forturi din jurul Belgradului și să-l transforme într-un punct de lansare a incursiunilor de pradă. Împotriva acestuia se îndreaptă Pavel Chinezu, îl neutralizează și apoi trece în Požega, unde în iulie—august 1494 luptă din nou împotriva nobilemii recalcitrante.

În lunile august—septembrie 1494 izbucnește o nouă revoltă, de data aceasta în Transilvania, care se împotrivesc la plata taxei de 1 florin de aur de poartă pentru susținerea campaniei antiotomane. Sosirea regelui aici și convocarea unei diete nobiliare la Sibiu lămuresc însă lucrurile, și regele obține un ajutor militar considerabil cu care coboară spre Banat pentru a începe o nouă campanie.

În primele zile ale lunii octombrie 1494, Pavel Chinezu iese în întâmpinarea regelui până la Lugoj și-l conduce la Timișoara. În discuțiile purtate acum între rege, comite și cei doi voievozi se stabilește planul de cooperare a trupelor regale în noua campanie sud-dunăreană. Armata, aflată sub comanda comitelui de Timiș și comandant al trupelor sudice, pleacă din Timișoara în ultimele zile ale lunii octombrie și străbate câmpia bănățeană până la Tisa, apoi urmează cursul acesteia până la confluența cu Dunărea și ajunge la Belgrad pe 1 noiembrie.

Profitând și de faptul că forțele otomane dunărene erau angrenate în noi incursiuni în Croația și Carniolia, Pavel Chinezu alege drept obiectiv zonele estice ale Serbiei și cele nord-vestice ale Bulgariei. Spunem probabil intrucât nu sunt cunoscute cu maximum de exactitate regiunile atinse acum.

De la Belgrad, trupele sale trec pe valea Dunării și apoi pe cea a Moravei, în jos, urmând aproximativ itinerarul lui Iancu de Hunedoara din anul 1443. Ordinea de marș a armatei este următoarea: în față cavaleria grea și pe flancuri trupele de cavalerie ușoară care au și misiuni de recunoaștere și hărțuire a inamicului la contactul direct. Sunt cucerite rând pe rând zeci de localități pe o distanță de 100 000 de pași în intervalul 1—15 noiembrie 1494.

Aceasta este cea mai puternică lovitură primită de către ținuturile limitrofe ale Imperiului Otoman în cea de-a doua jumătate a veacului al XV-lea, și ea urmează, în ordinea importanței, celei a lui Iancu de Hunedoara din anii 1443/1444, așa-numita „campania cea lungă”. Distrugerea cetăților și a forțelor militare locale împrăște spaima în toată Rumelia.

Și până atunci „cneazul Pavli” era cunoscut ca un dușman de temut, dar acum numele lui provoacă groază. Petru More, sol regal aflat în această perioadă la Istanbul, povestește mai târziu că spaima era atât de mare în capitală, încât însăși garda sultanului — acesta se afla într-o expediție în Egipt — trece Bosforul în Asia Mică de spaima trupelor lui Pavel Chinezu³⁷.

Toate campaniile antiotomane întreprinse de Pavel Chinezu au fost încununate de victorii, dar abia acum el reușește să se ridice la înălțimea marelui său predecesor, Iancu de Hunedoara. Prada bogată a dus însă la scăderea moralului trupelor sale, iar venirea iernii l-a obligat să întrerupă ostilitățile și să se întoarcă la Belgrad, pentru a-și reface trupele și a-și pune la adăpost prăzile, urmând să continue mai târziu campania. Stă aici câteva zile, între 15—20 noiembrie 1494, punând la punct ultimele preparative.

Reimprospătată, armata sa pleacă spre zonele vestice ale Balcanilor, spre Croația și Bosnia, unde luptele sunt încă în toi. Urmează cursul mijlociu al Savei cu intenția de a potoli tulburările nobiliare.

După 20 noiembrie 1494, starea sănătății lui Pavel Chinezu se agravează și ca urmare a marilor eforturi depuse în tot acest an. Este nevoit să se oprească la castelul Sf. Clement, pe Sava, din pricina unor puternice accese de febră. La 24 noiembrie 1494 intervine un nou atac de apoplexie care-i pune capăt vieții. Va fi înmormântat pe domeniul său de la Nagy-Vazsony. Nu a lăsat nici un urmaș direct. El a rămas în memoria posterității prin șirul neîntrerupt de victorii antiotomane, oferind imaginea celui care a reușit să oprească ofensiva otomană îndreptată împotriva Banatului și Ungariei în ultimul sfert de secol XV.

IOAN HAȚEGAN

Institutul de Studii Socio-umane
Timișoara, 1900
ROMÂNIA

NOTE

¹ Nagy Imre, *Hazai Oklélévtár*, Budapest, 1879, p. 435—436, „Paulus de Kynys genclum regallum summus capitaneus“.

² *Documenta Romaniae Historica*, Seria B, Țara Românească, vol. I, București, 1966, anul 1478.

³ Optează pentru această variantă Semseddin, *Chronick dell'origine et progressi della Cassa Ottomana*, ed. V. Bratutti, Viena, 1649, p. 214; Ioan H. Ursu, *Bătălia de la Câmpul Pâinii*, extras din „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“, vol. XIV, partea I, București, 1913; Ioan Lupas, „*Chronicon Dubnicense*“ despre Ștefan cel Mare, în *Analele Academiei Române*, secț. istorică, seria a II-a, mem. 6, tom. X, București, 1929.

⁴ Albert Amlacher, *Die Türkenschlacht aus dem Brotfelde*, Sibiu, 1878, p. 7.

⁵ Gustav Gündisch, *Siebenbürgen in der Türkenabwehr 1395—1526*, în *RRH* 3, 1974, p. 415—445.

⁶ Efectivele celor două tabere variază după autori între 15 000 și 100 000 oameni. Unii exagerează în plus, alții în minus, după cum a câștigat sau a pierdut propria tabără.

⁷ Antonius Bonfinius (Antonio Bonfini), *Rerum Hungaricarum decades quatuor cum dimidia*, prima ediția Basel 1568; ediție de lucru atât aceasta, cât și cea de la Leipzig din 1771; p. 638, ed. Basel.

⁸ Publicată de către Andrei Veress, *Fontes Rerum Transilvanicarum*, vol. II, p. 34—35.

⁹ Afirmatia îi aparține regelui Matia Corvin și este cuprinsă în scrisoarea adresată papei Sixt al IV-lea la 14 decembrie 1480. A fost publicată de către Fraknól Vilmos, *Mátyás királyi levelei*, vol. II, Budapesta, 1895, p. 77—79.

¹⁰ Cel doi frați apar sub nume diferite: fie Zokoly cum le spune regele, fie Thököly cum îi amintesc izvoare mai târzii. Este vorba despre cei doi frați Socol, urmași ai acelei familii care a dat un comite de Timiș prin anii 60 ai veacului și un episcop de Cenad, acesta din urmă chiar unchiul lor. Andrei Socol va supraviețui luptei și va ocupa diverse funcții, cum este cea de ban de Severin între 1483—1489.

¹¹ Afirmatie a lui Matia Corvin dintr-o scrisoare adresată cardinalului Gabrielle de Verona, la 10 decembrie 1481, publicată de același Fraknól Vilmos, *op. cit.*, II, p. 197.

¹² Văzută ca o posibilitate de a restabili situația militară.

¹³ Afirmăţile a aceluişi Matia Corvin, dintr-o scrisoare adresată electorilor germani pe 25 septembrie 1482, publicată în Fraknói Viloms, *op. cit.*, II, p. 235.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Antonius Bonfinius, *op. cit.*, p. 643.

¹⁶ Vezi nota 13.

¹⁷ *Ibidem*, p. 236.

¹⁸ A. Bonfinius, *op. cit.*, p. 690.

¹⁹ Ştefan Katona, *Historia critica Regum Hungariae*, tom X, ordine XVII, Buda, 1793, p. 153—155.

²⁰ A. Bonfinius, *op. cit.*, p. 696—697.

²¹ *Ibidem*.

²² Dintr-un raport al castelanului cetăţii adresat arhiepiscopului Petru de Kalocsa, publicat de St. Katona, *op. cit.*, p. 279.

²³ I. A. Fessler, *Geschichte von Ungarn*, Leipzig, 1874, vol. V, p. 770.

²⁴ Anton Berzeviczky, *Acta vitam Beatricis reginae Hungariae illustrantia*, Budapesta, 1914, p. 179—180; scrisoare din 25 februarie 1491.

²⁵ Ştefan Katona, *op. cit.*, p. 483—484.

²⁶ *Ibidem*, p. 488—489.

²⁷ *Ibidem*, p. 503.

²⁸ A. Bonfinius, *op. cit.*, p. 724.

²⁹ Ştefan Katona, *op. cit.*, p. 339—441.

³⁰ Gustav Gündisch, *Incursiunea turcească din 1493 în ţinutul Sibiului*, în *Studii*, nr. 6, 1961, p. 1491—1502.

³¹ Ştefan Katona, *op. cit.*, p. 549—556.

³² Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. II, partea a II-a, Bucureşti, 1891, p. 341—342.

³³ *Ibidem*, vol. VIII, Bucureşti, 1894, p. 29.

³⁴ A. Bonfinius, *op. cit.*, p. 729—731; J. C. Engel, *Geschichte des Ungarischen Reichs*, vol. IV, Viena 1813, p. 65; Ştefan Katona, *op. cit.*, p. 612—615.

³⁵ A. Bonfinius, *op. cit.*, p. 729.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Mai sigur era vorba despre garda lăsată pentru paza capitalei Imperiului întrucât garda mergea împreună cu sultanul în campanie; or, acesta se afla atunci în Egipt.

LES LUTTES ANTIOTTOMANES CONDUITS PAR PAVEL CHINEZU

Résumé

L'étude cherche présenter, pour la première fois dans l'historiographie roumaine et européenne, les batailles soutenues contre les turcs ottomans par Pavel Chinezu (Paulus Chinisius, Kínizsi Pál). Ces luttes se sont développées entre les années 1479—1482 et 1490—1494, étant interrompues par une paix signée entre l'Empire Ottomane et le royaume d'Hongrie.

Ce comte de Timiş est, dans le même temps, le commandant de l'armée sudique du royaume. Il a réussi à garder la sûreté du frontière sudique et d'obtenir des victoires dans toutes ses batailles antiottomanes. Dans le même temps, il a réussi à faire beaucoup des campagnes militaires dans le territoire ennemi, en détruisant les forces ottomanes dans des zones situées tant au Serbie quant au Bulgarie.

Son rôle a été extrêmement déterminant pour la conservation des états chrétiens au nord du Danube. Il a été aussi un aide complémentaire pour le Seigneur de la Moldavie, Etienne le Grand, dans l'arrêt des ottomans aux bords du Danube.